

**AXBOROT RESURLARIDAN FOYDALANISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI**

Raximov A.A.

Kimyo Toshkent xalqaro universiteti Samarqand filiali

"Ijtimoiy fanlar" kafedrası o'qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi

+998990295005, akmaldarkness@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot resurslaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Qolaversa, muallif tomonidan axborot resurslaridan foydalanish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar. Axborot, resurslar, pedagogika, ta'lim.

Respublikamizda hozirgi vaqtda yagona masofaviy ta'lim tizimini yaratish va rivojlantirishni ishlab chiqishga harakat qilinmoqda. Bu konsepsiya mamlakatimizda aholining keng qatlamiga eng yangi axborot texnologiyalarini qo'llashga asoslangan, masofada turib, o'quv axborotini almashinishga imkon beradigan ixtisoslashtirilgan ta'lim muhiti orqali taqdim etiladigan ta'lim xizmatlarining majmuasi sifatida belgilanadi. Yaqin kunlarga bu maqsadlarda pochtalarda, audio-video ma'lumotlarni ko'rib chiqish va tanlab olishda, televideniyaning o'quv dasturlarida, bir martalik ma'ruzalarda, seminarlarda foydalanishgan. internet texnologiyalarining ta'limga kirib kelishi bilan ta'lim muassasalarida va o'qituvchilarda ta'lim xizmatlarini ko'rsatishda prinsipial jihatdan yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi.

Ta'limning har qanday sikli to'rtta klassik tarkibiy qismdan: maqsad, mazmun, vosita va o'zlashtirish jarayonidan iborat. Shuning uchun ham ta'limning har qanday sikli butun tizimning elementi bo'lib, ta'limga bo'lgan tayanch bilim va motivasiyani faollashtirishni ta'minlashga, harakatning yangi tushuncha va usullarini shakllantirib, u o'zlashtirilgan ma'lumotlarni har xil darajali topshiriqlar tizimida ishlatishni ta'minlashi zarur, bu esa o'z navbatida o'rganuvchilar bilimi va ko'nikmalarini o'zlashtirilgan tarkibga mos ravishda tashxislash nazorati bilan yakunlanishi kerak.

Ta'limning turi, uslubi va shaklini tanlashda “pedagogik universallik”, ya'ni kim, nima, qanday va nima uchun o'qitadi va fan sohasining xususiyatlari, hayot faoliyatining axborot didaktikasi hamda xavfsizligi e'tiborga olinishiga to'g'ri keladi.

O'quv kursi birinchi navbatda tarmoq texnologiyasi ta'limida mustaqil ishlashga yo'naltirilgan, biroq oxirgi vaqtlarda kommunikasiya texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida guruhli-jamoaviy dasturlarni tuzish maqsadga muvofiq bo'lyapti, ko'p hollarda bunday dasturlar mikroguruhlar tarkibida izlanishli ta'limiga yo'naltirilgandir. Tarmoq ta'limida ta'lim beruvchini “o'rgatuvchi” deb atash to'g'riroq bo'ladi, chunki u ko'p jihatdan o'qituvchi ta'sirining oddiy obyektidan ko'ra o'quv faoliyatining subyekt sifatida ijro etadi. Tajriba natijasida shunga amin bo'lish mumkinki, kompyuter orqali ta'lim oluvchining real individual o'quv faoliyati ikki asosiy prinsiplarning yig'indisi natijasida samarali bo'lishi mumkin: - ta'lim oluvchilarning o'quv-bilish imkoniyatlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda turli darajali o'quv-bilish imkoniyatlari bilan ta'minlash; - o'qituvchi tomonidan o'quv jarayonini umumiy nazorat qilish va boshqarishni saqlab qolish.

Ta'lim oluvchilarni o'quv materiallari tuzilishining mantiqiy tarkibiga birlashtirilgan o'quv-bilish faoliyatini bilvosita boshqarish, ta'lim oluvchilar faoliyatini boshqarish va nazorat qilishning og'zaki shakli bilan qo'llab-quvvatlanadi, bu orqali ularda bilimlarni o'zlashtirish, mos ko'nikma va malakalarni shakllantirish hamda rivojlantirish ishlari sodir bo'ladi. Tarmoq texnologiyasida bunday ko'makning ekvivalenti har bir mashg'ulotga yoki ularning sikliga aniq belgilangan qo'rsatma hisoblanadi. Tarmoq texnologiyasida to'g'ridan-to'g'ri o'quv ta'siri real vaqt rejimida ham (“on-line” rejimi), sinxron rejimida ham bajariladi. Bizning tajriba-sinov guruhlarimizda real vaqt rejimi guruhli yoki individual mashg'ulotlar va on-line maxsus texnologiyasini – o'quv telekonferensiyalari va kommunikasion resurslarini qo'llagan holda konsultasiyalar shaklida amalga oshirilgan, off-line rejimida esa butun guruh yoki har bir ta'lim oluvchi bilan alohida xat yozishmani ta'minlovchi elektron pochtalardan foydalanilgan. Yuqorida ko'rib chiqilgan ikkala vaziyatda ham o'quv jarayonining muhim komponentlari amalga oshirilgan, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi muloqot shaklidagi aks aloqadir. Asosan,

ta'lim oluvchilarda umumiy savollar paydo bo'ladi, shuning uchun ham eng ko'p ishlatiladigan savollar va ularga javoblarning maxsus bazasini tashkil etish zarur hamda bu bazaga tarmoqdan erkin murojaat qilishni ta'minlash kerak¹.

Aks aloqani ta'minlashda ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish o'rnini kuchayadi. Bu og'ir va sermashshaqatli mehnat o'qituvchilik vazifasi tarmoq ta'limida matnlarning shakli va mazmuni bo'yicha ko'pgina joriy hamda oraliq nazoratlarni o'tkazish bilan hal etiladi. Tajribalarimizda test jarayoni tartibi o'qituvchining o'zi tomonidan amalga oshirilgan, biroq ko'p hollarda obyektivlikni oshirish uchun test olishning avtomatlashgan tizimini qo'llagan holda tyutor tomonidan amalga oshirilgan².

Yakuniy test nazoratidan muvaffaqiyatli o'tishi uchun odatda ta'lim xizmatlarini amalga oshiruvchilar tomonidan kunduzgi ta'lim o'quv binosida, kompyuter ta'lim beruvchi tizimlar orqali o'tkaziladi, bunday test nazorati quyidagi asosiy talablarga javob bera olishi lozim:

o'quv kursining aniq tarzda ishlab chiqilganligi;

ta'lim bo'yicha ko'rsatmalarning bir qiymatliligi;

ta'lim oluvchilarga fan bo'yicha maslahatlar berilishini ta'minlash va ular qiynalib qolgan vaziyatlarida ularga yordam berish;

bilimlarni tekshirishni albatta oraliq nazorat ishlari orqali bosqichma-bosqich amalga oshirish;

ta'lim natijalarining tasdiqlangan, obyektiv, yakuniy nazorati.

Olib borgan ishlarimiz natijasida, tajriba va nazorat guruhlarida ta'lim oluvchilarni doimiy ravishda o'zaro aloqada, muloqotda bo'lishlari zarur va muhimligini isbotladi. Agar bunday aloqalar guruh vakillari o'rtasida chegaralanmagan bo'lsa, o'quv vazifalarini bajarishda bir-birlari bilan o'zaro aloqada bo'lishlari uchun ham, norasmiy aloqalarni amalga oshirish uchun ham ishtirokchilarning har biri zarur ma'lumotlarga erishishi ta'minlangan bo'lishi kerak.

---

¹ Курицкий А. Б. Интернет: инфраструктура информационного общества. СПб.: Судостроение, 1999. — 230 с.

² Козлов О.А., Солодова Е.А., Холодов Е.Н. Некоторые аспекты создания и применения компьютеризированного учебника. Информатика и образование. М.: 1995, №3, с. 97-99.

Internet orqali ta'lim sohasidagi mutaxassislar tajribalari va shaxsiy tajriba malakamizga ko'ra ta'limning tarmoq orqali masofaviy shakli o'zining aniqlovchi xususiyatlariga ega: ta'lim oluvchilarning ko'rish va sensorli xotiralarini ishga solish uchun elektron o'qitish dasturlari, bir tomondan, multimediya texnologiyalarini maksimal darajada ishlatishga, boshqa tomondan esa ta'lim oluvchini dastur bilan o'zaro faol munosabati uchun muhit yaratishga asoslangan bo'lishi kerak³.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Курицкий А. Б. Интернет: инфраструктура информационного общества. СПб.: Судостроение, 1999. — 230 с
2. Козлов О.А., Солодова Е.А., Холодов Е.Н. Некоторые аспекты создания и применения компьютеризированного учебника. Информатика и образование. М.: 1995, №3, с. 97-99.
3. Тихонов А.Н., Богатырь Б.Н. Роль информатики в образовательном процессе. М., «Проблемы информатизации высшей школы», № 2 (6), 1996, с. 97-99.
4. Turaqulov O.X. Axborotlashtirilgan ta'lim muhitida kichik mutaxassislar tayyorlashning ilmiy-metodik tadqiqotini takomillashtirish. Diss. . p.f.d. DSc. – T.: - 2017.

---

³ Тихонов А.Н., Богатырь Б.Н. Роль информатики в образовательном процессе. М., «Проблемы информатизации высшей школы», № 2 (6), 1996, с. 97-99.